

Hur strikt villkorad skydds rovdjur för att skydda tam kan förvandlas till troféjak

Naturvårdsverket kungör diskret för länsstyrelserna, i överlämnandet av rätten att besluta om skydds jakt, sin nya tolkning av en lagparagraf efter 32 års gällande tillämpning.

Svenska staten överger statens vilt och donerar de döda vargarna, björnarna, järvarna och lodjuren till jakträttshavarna och främjar troféjakt på rovdjuren. Det är slutsatser Robert Franzén drar i sin granskning av hur Sverige tillämpar det strikta skydd som de stora rovdjuren ska ha enligt EU-lag.

Naturvårdsverket beslutade den 21 april 2020 (NF-00303-20) att överlämna (delegera) rätten att besluta om skydds jakt på björn, varg, järv och lodjur till 20 av landets 21 länsstyrelser (inte Gotland). Beslutet gäller under tre år (1 juli 2020 – 30 juni 2023) och kan inte överklagas!

Antal rovdjur dödade i skydds jakt i Sverige 2017-2019				
	2017	2018	2019	Totalt åren 2017-2019
Björn	71	33	41	145
Varg	26	10	17	53
Järv	10	3	15	28
Lodjur	37	16	21	74
Totalt	144	62	94	300

Antalet stora rovdjur dödade i Sverige under skydds jakt åren 2017-2019.

Källa: Naturvårdsverkets beslut NV-00303-20.

I beslutet redovisas att 300 stora rovdjur dödades under skydds jakt de föregående

tre åren 2017-2019 (se tabell). Eftersom inte alla beslutade skydds jakter resulterar i skjutna djur är antalet skydds jaktbeslut som länsstyrelserna tagit avsevärt högre – 463 stycken. Det bör också noteras att bara under våren 2020 har det vid skydds jakt dödat 144 björnar i Sverige, dvs lika många som de tre föregående åren tillsammans (se artikel i Våra Rovdjur nr 3 2020).

De stora rovdjuren tillhör alla – de räknas till "statens vilt". Skydds jagade stora rovdjur har tidigare tillfallit staten och sänts till Statens Veterinärmedicinska Anstalt eller Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm.

Ny lagtolkning insmugen

I delegeringsbeslutet har Naturvårdsverket på sidan 5 under rubriken "Övrigt" smugit in fem punkter som verket vill "påminna om". En punkt lyder:

"Naturvårdsverket har i arbetet med att ta fram föreskrifter om vilt som tillfaller staten (NFS 2019:5), kunnat konstatera att vilt av arter som räknas upp 33 § jaktförordningen endast tillfaller staten om det dödas när det är fredat. Eftersom ett beslut om skydds jakt med stöd av denna delegering upphäver fredningsbestämmelserna tillfaller djuret inte staten med stöd av 33 § jaktförordningen. Istället tillfaller djuret jakträttshavaren enligt 10 § jaktlagen (1987:259)." (min understrykning).

De stora rovdjuren tillhör alla – de räknas till 'statens vilt' och skydds jagade stora rovdjur har tidigare tillfallit staten och sänts till Statens Veterinärmedicinska Anstalt eller Naturhistoriska Riksmuseet.

Ett högst anmärkningsvärt beteende, av den nationella viltmyndigheten, att kungöra en helt ny tolkning av jaktlagens 10 § att skydds jagade rovdjur, som tidigare under 32 år tillfallit staten, nu ska överlämnas till den person som har jakträtten på marken där djuret skjutits!

Jaktlagen är från 1987 och paragrafen har inte ändrats därefter, utan här handlar det om en helt ny tolkning av Naturvårdsverket. Vid lagens tillkomst var rovdjuren fåtaliga i Sverige och licensjakt var endast tillåten på björn (li-

icensjakt på björn infördes 1981). Åren 1984-1986, dvs de tre år som föregick jaktlagens tillkomst dödades 27, 27 och 35 björnar under licensjakt och mindre än en handfull under skydds jakt. Övriga stora rovdjur var då fredade och begränsad skydds jakt tilläts endast på lodjur i renkötselområdet, där antalet skjutna var 20, 5 och 13 lodjur. Inga järvar eller vargar dödades lagligt i Sverige de tre åren 1984-1986.

EU:s artskydd svagt införlivat

Efter jaktlagens tillkomst fram till idag har Sverige dessutom blivit medlem i Europeiska unionen (1995) och är då förpliktad att följa EU:s livsmiljödirektiv, där de stora rovdjuren är strikt skyddade och dödade endast kan ske med stöd av direktivens detaljerade undantagsbestämmelser. Livsmiljödirektiven är inte implementerade i

jakt på fridlysta djur

t

Staten bidrar till att exklusiva jakttroféer överlämnas till jakträttshavare och därmed kommer ut på den öppna marknaden, vilket rimligen är i strid med Art- och habitatdirektivets och CITES-konventionens syfte!

jaktlagen utan i jaktförordningen. I den andra rovdjursutredningen (SOU 2007:89) konstateras (s. 44): ”Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet har införlivats i jaktförordningen på ett i viss mån ofullständigt sätt.”

Livsmiljödirektiven är, som konstaterats, inte implementerade i jaktlagen och i begränsad omfattning i jaktförordningen. Artikel 12 i art- och habitatdirektivet, som bl.a. innebär att medlemsstaterna ska reglera handel med hotade arter, är överhuvudtaget inte implementerad i jaktförordningen utan endast i artskyddsförordningen. Det finns inte heller någon paragraf i jaktlagen med motsvarande innebörd.

Artikel 12 syftar bl.a. på CITES-konventionen som är en internationell överenskommelse som reglerar handeln med hotade vilda djur och växter och trädde i kraft i Sverige 1975 (SÖ1974:41).

Oklar förankring av nya tolkningen

Framtagandet av föreskriften (NFS 2019:5), som enligt verket föranlett denna nya tolkning av bestämmelserna trädde i kraft redan den 21 december 2019. I föreskriftstexten kan inte den av Naturvårdsverket nu gällande tolkningen utläsas, varför ändringen passerat obemärkt i nästan ett år trots att 144 björnar och ett antal andra rovdjur skyddsjagats under våren, sommaren och hösten 2020 med stöd av *detta* delegationsbeslut.

På Naturvårdsverkets hemsida hänvisar verket i länkar till en konsekvensutredning och en remissammanställning som föregått införandet av den nya föreskriften *Naturvårdsverkets föreskrifter om vilt som tillfaller staten* (NFS 2019:5). I konsekvensutred-

ningen omnämns, då det gäller stora rovdjur, endast björn där det sägs: ”En björn som dödas vid beslutad licensjakt är inte fredad och tillfaller därmed inte staten.” Där framhålls också att beslut om licensjakt på björn är ett undantag från det strikta skyddet i Art- och habitatdirektivet.

I konsekvensutredningen nämns inte med ett ord att denna tillämpning också framgent ska gälla vid skydds jakt efter varg, björn, järv och lodjur.

Staten stöder troféjakt på hotade arter

Nuvarande omfattande skydds jakt på stora rovdjur i norra Sverige utförs främst från helikopter, där länsstyrelsens tjänstemän ofta är utförare och där kostnaderna för jakten finansieras med statliga medel från Naturvårdsverket (Anslaget för värdefull natur) och då det gäller rovdjur i renskötselområdet, även med ekonomiskt bidrag från Sametinget (genom anslaget Främjandet av rennäringen). Även i många skydds jakter utanför renskötselområdet medverkar statliga tjänstemän i varierande omfattning – även som jaktledare.

Att skydds jagade rovdjur i Sverige tillfaller jakträttshavare innebär rimligen att tillgången på döda uppstoppade rovdjur, skinn, kranier och andra djurdelar och accessoarer från dessa djur ökar kraftigt.

Staten bidrar således till att exklusiva jakttroféer överlämnas till jakträttshavare (markägare) och därmed kommer ut på den öppna marknaden, vilket rimligen är i strid med Art- och habitatdirektivets och CITES-konventionens syfte. (Se faktaruta om CITES på sid 19 i denna tidning.) Att staten beslutar, finansierar och utför

Foto: Roine Karlsson

Ska svenska staten förse denna suspekta marknad med i Sverige skjutna vargar, björnar, järvar och lodjur?

(På bilderna exempel från Bergen 2009. Våra Rovdjur undviker helst att publicera bilder på dödade djur eller troféer, men ibland kan det vara motiverat.)

många skydds jakter, där de dödade djuren överlämnas till jakträttshavaren berörs inte heller med ett ord i nämnda konsekvensutredning.

Troféhandel med hotade arter främjas

Även om arterna omfattas av CITES-bestämmelser så är det högst anmärkningsvärt att den ansvariga viltmyndigheten blundar för verkligheten att den nu beslutade överlåtelsen av skydds jagade björnar, vargar, järvar och lodjur till jakträttshavare kommer att främja handel med jakttroféer. Den omfattande skydds jakten har under senaste år nått tresiffriga tal. I en europeisk jämförelse utmärker sig Sverige som rena jaktparadiset, som uppenbart obstruerar gällande internationella direktiv och konventioner.

Jordbruksverket är ansvarig CITES-myndighet och ägaren av det tillhandahållna rovdjuret kan ansöka hos Jordbruksverket om CITES-intyg, vilket innebär att den som fått rovdjuret kan sälja hela eller delar av rovdjuret till vem som helst. Då det gäller björn kan köttet säljas och pengarna

► stoppas i egen ficka. För export utanför EU kan Jordbruksverket utfärda särskilt exporttillstånd. De levande och strikt skyddade stora rovdjuren i Sverige kan då de skjutits under skydds jakt spridas till hugade spekulanter på en internationell marknad.

Vid genomgång av den remissammansättning som finns länkad på verkets hemsida framgår, att Jordbruksverket är kraftigt kritiskt till nyordningen att skydds jagade rovdjur tillfaller jakträttshavaren.

Jordbruksverket är kraftigt kritiskt till nyordningen att skydds jagade rovdjur tillfaller jakträttshavaren. Även Sveriges Lantbruksuniversitet uttrycker skepsis. Risk för ökad tjuvjakt och illegal handel påtalas.

Även Sveriges Lantbruksuniversitet uttrycker skepsis till nyordningen. Risk för ökad tjuvjakt och illegal handel påtalas. Världsnaturfonden, WWF, som i vart fall internationellt arbetar mot handel med jakttroféer finns inte med i remissammansättningen. Det framgår dock inte av remissammansättningen vilket underlag som Naturvårdsverket skickat på remiss och vilka instanser som getts möjlighet att yttra sig.

Ännu fler åsidosättanden av EU-rätt

Ett problem som inte heller tas upp vid denna granskning gäller arter som stryks från listan över statens vilt. Det gäller exempelvis *trana* och *sångsvan* som togs bort för några år sedan. Dessa arter är dock listade i EU:s fågeldirektivs bilaga 1. Det innebär att särskilda skyddsområden, vilket även gäller rastande fåglar, ska pekas ut och ingå i Natura 2000-nätverket.

Det bör också uppmärksammas att Naturvårdsverket i det nya jakttidsförslaget föreslår att skydds jakt på eget initiativ nu ska tillåtas för både trana och sångsvan. Alltså att jägaren själv får avgöra om hen kan skydds jaga trana och sångsvan.

Helt uppenbart är att Naturvårdsverket i sina konsekvensutredningar inte beaktar om förslagen strider mot livsmiljödirektiven, som överhuvudtaget inte berörs i dessa utredningar. Fågeldirektivet är inte heller implementerat i jaktlagstiftningen utan bara i artskydds förordningen.

Ingen vägledning efter ett år
Remissammansättningen är uppställd i tabellform och under kolumnen *Åtgärd* anger

verket, att 18 framförda synpunkter ska beaktas vid framtagandet av tillhörande vägledning. Föreskriften NFS 2019:5 trädde alltså i kraft den 1 december 2019, dvs för mer än ett år sedan, men någon vägledning finns inte på Naturvårdsverkets hemsida. Brukligt är att en skriftlig vägledning tas fram parallellt med en ny föreskrift. Jag har därför ställt frågan till Naturvårdsverkets jurist om var vägledningen finns och fått följande två svars mail:

"Hej, det finns ingen skriftlig vägledning framtagen till föreskrifterna i dagsläget. Jag avvaktar svar från viltförvaltningsenheten som arbetar med den typen av vägledningar för att se om/när en sådan ska tas fram. Jag återkommer med mer information när jag får svar från dem."

Hälsningar NN"

I kompletterande svar meddelas:

"Hej igen, som det ser ut nu är planen att skriftlig vägledning tas fram under 2021."

Hälsningar NN"

Av samtal med Miljödirektoratet i Norge framgår, att det inte skett något samråd mellan svenska och norska myndigheter att skydds jagade svenska rovdjur inte ska tillfalla staten utan doneras till jakträttshavaren och att beslutet gäller i tre år t.o.m. den 30 juni 2023.

Går förlorat för forskningen

I föreskriften (NFS 2019:5) står det inget om att ett skjutet rovdjur ska besiktigas och att prover ska tas och chipsmärkas. Det innebär att viktigt material för forskning går förlorat för all framtid. Om djuret inte är märkt går det inte heller att styrka att djuret skjutits legalt. I Naturvårdsverkets delegeringsbeslut (NV-00303-20), som omnämns inledningsvis, hänvisas det till en vägledning om provtagning som finns i en bilaga, som inte är bilagd beslutet. Hur krångligt får det vara i denna djungel av författningar, beslut och nu också bilagor, som inte är bilagda? En skrivning med krav på besiktning, provtagning och chipsmärkning måste rimligen skrivas in i jaktförordningen.

Kommentar: Man skäms som naturintresserad svensk

Det är inte utan att man som naturintresserad svensk närmast måste skämmas över Naturvårdsverkets oprofessionella framtagande av dessa föreskrifter. Det gäller för övrigt även dagens hantering av de stora rovdjuren, som på pappret är strikt skyddade.

Under de senaste 30 åren har rovdjuren getts möjlighet att återetablera sig i delar av Sverige och Norge, där de varit utrotade. Kommer utvecklingen, att vi alla i naturen åter ska kunna möta ett levande rovdjur, bara bli en parentes? De döda vargarna, björnarna, järvarna och lodjuren kommer dock att finnas kvar och kunna beskådas

som jakttroféer av ett fåtal.

Arbetet med den aktuella föreskriften har uppenbart skett i en begränsad krets. Är framtagandet av denna föreskrift, som saknar tillhörande vägledning, ett skrämmande exempel på att viltförvaltningsenheten på Naturvårdsverket nu har iklätt sig rollen som en renodlad jaktmyndighet?

Gör bättring – här är förslag:

Ett sätt att komma ur denna pinsamma hantering vore att Naturvårdsverket föreslår regeringen (se faktaruta nedan om lagstiftning) att göra ett tillägg med **fem ord** i jaktförordningens 33 paragraf (1987:905) för att det ursprungliga syftet med "statens viltparagrafen" kvarstår samtidigt som det blir tydligt vad som ska gälla även framgent för vargar, björnar, järvar och lodjur som skjuts vid skydds jakt.

33 § Vilt av arterna björn, varg, järv, lo, myskoxxe, fjällräv, utter, valar, fiskgjuse, bivrak, tornuggla, hökuggla, berguv, fjälluggla, lappuggla, slaguggla, rördrom, lunnefågel, salskrake, svarthalsad dopping, skärfläcka, gräspett, vitryggig hackspett, mellanspett, kungsfiskare, blåkråka, härfågel, sommar-gylling, fjällgås, skräntärna, svarttärna, stor- kar, örnar, glador, falkar och kärrhökar som omhändertaras, påträffas dött eller dödas när sådant djur är fredat **eller i samband med skydds jakt**, tillfaller staten.

Älg eller hjort som påträffas död eller dödas när sådant djur är fredat tillfaller staten med de undantag som följer av 34 §.

Vidare gäller att älg för vilken det betalas avgift enligt 52 c § får behållas av jakträttshavaren. Förordning (1998:1000).

Vi får se hur enkelt det är för regeringen att göra denna ändring? Då det gäller ändringar för att underlätta jakt i olika former brukar ändringarna i jaktförordningen gå snabbt.

ROBERT FRANZÉN

Lagstiftningen i Sverige i hierarkisk ordning:

Lagar

Exempelvis jaktlagen och miljöbalken – beslutas av riksdagen.

Förordningar

Exempelvis jaktförordningen och artskydds förordningen – beslutas av regeringen efter bemyndigande (tillåtelse) i överordnad lag.

Föreskrifter

Exempelvis Naturvårdsverkets föreskrifter – beslutas av myndigheter (här Naturvårdsverket) efter bemyndigande (tillåtelse) i överordnad förordning.